

Kao prvo, ona treba da odabere najbolju teoriju pravde sa spiska alternativnih teorija, koji mora biti ne samo ograničen, već i dovoljno kratak da omogući poredenje između njih. Ovo predstavlja značajno ograničenje, što i samog Rolsa navodi da kaže kako nema sumnje da bi mnogo duži spisak mogućih teorija od onoga koji on razmatra, ponudio bolju teoriju pravde nego što su njegova dva principa³. Drugo, rezultati ove tehnike zavise od širine početnog sporazuma između onih koji zajednički sprovode datu zamisao. Ova tehnika, po Rolsu, treba da izmiri nesuglasice između ljudi, oslanjajući se na ono što im je zajedničko⁴. Priznaje se da će rezultati takvog pokušaja biti različiti kod različitih grupa, kao i kod iste grupe u različito vreme, s obzirom na promenu zajedničkog oslonca pouzdanih stavova.

Kada bi se tehnika ravnoteže primenivala unutar prirodnog modela, gore pomenuti relativizam, u oba svoja oblika, ozbiljno bi ugrozio ugled njenih zaključaka. Ako u slučaju dva Rolsova principa, na primer, tehnika ravnoteže dokazuje samo toliko da je njihov izbor opravdaniji od izbora drugih principa sa kratkog spiska, te ako je i sam Rols uveren da bi dalje proučavanje dalo bolju teoriju, onda imamo

va principa, ali da nije bilo prosečnog utilitarizma. Mogli bismo odbaciti klasični utilitarizam na osnovu toga što nam proizvodnja zadovoljstva radi njega samog, bez obzira na dobrobit pojedinih ljudskih bića ili drugih životinja, izgleda besmislena, te odabrati dva Rolsova principa kao najbolju od preostalih teorija. Da je, međutim, prosečni utilitarizam bio na našem spisku, možda bismo ga pretpostavili Rolsovim principima, pošto on ne polazi od toga da je baš svako povećanje ukupne količine zadovoljstva dobro. Ipak bi klasični utilitarizam, koji smo odbacili, mogao biti bliži prosečnom utilitarizmu, koji bismo odabrali da nam je bio ponuđen, nego što su to dva principa za koja smo se u datoj prilici odlučili. Bio bi bliži u gore opisanom smislu, jer bi se u većem broju praktičnih odluka podjarao sa prosečnim utilitarizmom i tako predstavljao bolji opis krajnje moralne stvarnosti od onoga koji bi davala dva principa. Naravno dabi u okviru jednog još šireg spiska i sam prosečni utilitarizam mogao biti odbačen u korist neke druge teorije, koja bi, opet, možda ukazivala na to da neki drugi član početnog spiska može biti bolji izbor i od klasičnog utilitarizma i od Rolsovih principa.

to što se ne uklapa u program koji odgovara zahtevima modela. Konstruktivnom modelu, isto tako, ne smeta nijedan vid relativnosti ove tehnike. Njega ne pogada što bi neka teorija koju nismo razmatrali, mogla biti ocenjena kao nismo moćna. On od službenici i građana zahteva da postupaju dosledno najboljem programu koji u datom trenutku mogu imati, što nije razlog za pretpostavku da je odabrana teorija tačna u bilo kom konačnom smislu, kako to prirodni model zamišlja. Određenu teoriju ne ugrožava mogućnost da neka različita grupa ljudi, ili neko drugo društvo, sa različitim iskustvom i kulturom, ima drugačiju teoriju. Ovaj model možda dovodi u pitanje pravo ijedne grupe da smatra kako su njene moralne ustanove u bilo kom smislu objektivne ili transcendentne, ali zato ne osporava da određeno društvo, koje zbilja tako gleda na izvesna ubedenja, treba da ih principijelno sledi. Stoga ču počti od probne pretpostavke da Rolsova metodologija zaista usvaja konstruktivni model zaključivanja u hodu od posebnih ubedenja do opštih teorija pravde, s namerom da pomoću te pretpostavke razotkrijem koji sve moralni postulati leže u osnovi njegove teorije pravde.

savremeni pesnici velike britanije

povratak

ričard kadel

VAJATOV SAN

Onaj čije su oči bile obrvane snom
i čija je pesma utihnula
video je kako sjajni snop ostrice
zaseca štiti.

Njegova je ljubav umotana u veo
otišla s groba. Pevač, borac i
ljubavnik utihnuli su.
U onoj pećini tamo.

DVA POKRETA KOJI POČINJU OD GLAVE A ZAVRŠAVAJU U STOPALIMA

Jesen / Doulend

Kao što je lišće iz moje duše
navejano u hrpice

tako se ova muzika
muči da iznađe smisao —
stopa je korak

iza pesme, pesma
iza vetra,
vetar izaziva lišće

iz drugog takta
da padne
pređa me.

Proleće / Parsel

Ljuska od jajeta je
šareni pogled koji se pruža
s mojih prozora, mojih
prstiju i uma: ulica je
lišće sa koga kaplju

ptičje note. Noć je
mirna, tiha —
mesečeva pesma

pod nogama

POVRATAK

Džonu Riliju

Od sveta vidimo
ono što je važno.
Tamo su dani izgledali kraći a naša srca
istkana okružjem drveća

veličanstvenim putokazima
izvan galaksije. Kontinentalni pljusak,
sastanak na koji smo zakasnili,
stari prijatelj koji se izgubio.

PREVOD IZ IZGUBLJENOG IZVORA

Pun mesec obasjava travnjak
male oči i zube (?) divlje mačke.

Inje pucketa. Duša mi je prazna / srećna
dok zurim u crveni šal.

Meka jeka njihovih (?) koraka u senci.
Mesečev zrak kroz otvoren prozor obasjava toster (?)

VEPS NEGRE

Moje crno ja. Drugi
me ima, mene kaludera.
Neki drugi mesec, bleđi,
vedriji, sve dalji

na nebu, a ja,
dete, osluškujem.
Tišina. Neko drugi
ima moj život.

S engleskog:
Vladislava Gordić

malo razloga da smatramo kako ova dva principa predstavljaju tačan opis moralne stvarnosti. U okviru prirodnog modela, teško je onda shvatiti zašto bi oni uopšte bili važeći.

Taj nam dokaz, zapravo, ne daje čak ni naročito dobar razlog da smatramo kako ova dva principa nude bolji opis moralne stvarnosti od drugih teorija sa kratkog spiska. Uzmimo da između pet teorija pravde treba da izaberemo teoriju koja najbolje objedinjuje naša uverenja u misaonoj ravnoteži i mi se odlučimo za petu. Pretpostavimo, takode, da postoji neka šesta teorija za koju bismo se pre odlučili da se nalazila na spisku. Ta šesta teorija mogla bi biti bliža, na primer, prvoj teoriji sa našeg početnog spiska, nego petoj, makar u sledećem pogledu. Društvo koje bi se upravljalo po prvoj teoriji moglo bi, posle jednog dužeg roka, doneti veći broj odluka koje bi mu bile zajedničke sa društvom koje sledi šestu teoriju, nego što bi to bio slučaj kod društva koje sledi petu.

Recimo, na primer, da smo na našem početnom spisku, među raspoloživim teorijama pravde imali klasični utilitarizam i dva Rolsova

U prirodnom modelu, podjednako bi bila štetna i druga vrsta relativizma, iz razloga koje sam već objasnio. Ako pojedinac koristi tehniku ravnoteže, pa su usvojeni intuitivni stavovi svi i u potpunosti njegovi, onda dobijeni rezultati mogu za njega biti punovažni. Drugi ljudi, sa različitim stavovima, neće prihvatiti njegove zaključke, bar ne u potpunosti, ali on to može učiniti. Ako, pak, krenemo dalje od privatne upotrebe ove tehnike, izdvajajući, na primer, ono što je zajedničko u intuitivnim stavovima jedne grupe, onda njene rezultate niko neće moći prihvatiti kao punovažne, baš kao što niko ne bi prihvatio naučne rezultate koji su postignuti uz zanemarivanje dokaza za koje smatra da su važni bar koliko i oni što su uvaženi.

Tako ispada da tehnika ravnoteže loše prolazi u prirodnom modelu. Međutim, ni jedna od pomenutih teškoća ne važi, ako pretpostavimo da je ova tehnika u službi konstruktivnog modela. Po tom modelu, s razlogom odbacujemo čak i veoma snažno ubedenje, ako se u jednom verodostojnom i koherentnom sklopu principa ne da usaglasiti sa drugim ubedenjima. Takvo ubedenje ovde ne odbacujemo zato što predstavlja lažan izveštaj, već jednostavno za-

1. John Rawls, A THEORY OF JUSTICE, 1972.
2. str. 48
3. str. 21—2.
4. str. 587.
5. str. 51.
6. Vidi: Feinberg, "Justice, Fairness and Rationality", 81 YALE L. J. 1004, 1018—21 (1972).
7. Imam u vidu čuveni dokaz Brandeis-a i Warren-a, koji predstavlja uzor dokaza u konstruktivnom modelu. Vidi: Brandeis and Warren, "The Right to Privacy", 4 HARV. L. REV.—193 (1890); poglavlje 4, str. 118—19.
8. Ova razlika bi mogla objasniti čuvenu raspravu između profesora Wechsler-a ("Toward Neutral Principles in Constitutional Law", 73 HARV. L. REV. L (1959)) i njegovih kritičara. Wechsler predlaže konstruktivan model ustavnog prava, dok pobornici iskustvenog i intuitivnog pristupa slede prirodni model.
9. Vidi, npr., Hare, "Rawls' Theory of Justice — L.", 23 PHILOSOPHICAL QUARTELY 144 (1973)
10. Rawls skreće pažnju na tu razliku, str. 49
11. W. V. Quine, "Two Dogmas of Empiricism", u knjizi FROM A LOGICAL POINT OF VIEW 20 (II izd. 1964).
12. str. 48.
13. str. 581.
14. str. 580-1.

Justice and Rights, iz knjige:
Ronald Dworkin, TAKING RIGHTS
SERIOUSLY,
Harvard University Press,
Cambridge, Massachusetts, 1978.

S engleskog: Vasa Pavić